

Apjir/ e-ISSN: 2602-2893

Cilt: 7, Sayı: 3, 2023, ss. 437-442/ Volume: 7, Issue: 3, 2023, pp. 437-442

Journal homepage: <https://apjir.com/>

KİTAP TANITIMI/BOOK REVIEW

İSLAM HUKUKUNA GİRİŞ

“Köse, Saffet. *İslam Hukukuna Giriş*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 5. Baskı, 2015, 326 s.”

Ahmet ÖZDEMİR

Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kastamonu
Assoc. Prof. Dr., Kastamonu University Faculty of Theology, Kastamonu/Turkey

[aозdemir@kastamonu.edu.tr](mailto:aozdemir@kastamonu.edu.tr)

orcid.org/0000-0002-5273-1601

ror.org/015scty35

Öz

Fıkıh ilmi muhteva itibarıyla oldukça geniş çerçeveye sahip bir ilim dalıdır. Bu sebeple fıkıh ilmine giriş mahiyetinde pek çok eser telif edilmiştir. Bu eserlerden, temel seviyede fıkıh ilmi hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler yararlandığı gibi İlahiyat Fakülteleri ve İslami İlimler Fakülteleri müfredat programında yer alan İslam Hukukuna Giriş dersinde kaynak eser olarak da istifade edilmektedir. Türkçe yazılmış İslam Hukukuna Giriş kitaplarının öncelikli hedefinin lisans eğitimi gören öğrenciler olduğunu söylemek mümkündür. İslam Hukukuna Giriş ismi ile yayımlanan kitaplar incelendiğinde konu içeriklerinin farklı olduğu görülmektedir. Muhtevasını değerlendirdiğimiz Saffet Köse'nin *İslam Hukukuna Giriş* kitabı başlangıç seviyesinde fikhî meselelere aşına olmak isteyenler için oldukça yararlı bilgileri sunmaktadır. Bununla birlikte İslam Hukukuna Giriş dersi için kaynak olması bakımından bu kitap değerlendirildiğinde, ders müfredatlarında tekrara düşmeye sebep olan konuların (hüküm, ehliyet, maslahat, şeri deliller) olduğu görülmektedir. *İslam Hukukuna Giriş* kitabının değerlendirmesi yapıldıktan sonra Lisans eğitimi müfredatında yer alan İslam Hukukuna Giriş Dersine kaynaklık teşkil edecek kitaplar için muhteva önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, İslam Hukukuna Giriş, İlahiyat, İslami İlimler, Müfredat

INTRODUCTION TO ISLAMIC LAW

Abstract

The science of fiqh is a branch of science that has a very broad framework in terms of content. For this reason, many works have been written as an introduction to the science of fiqh. These works are used by those who want to have basic knowledge of fiqh, as well as as reference works in the Introduction to Islamic Law course, which is included in the curriculum of the Faculties of Theology and Faculties of Islamic Sciences. It is possible to say that the primary target of Introduction to Islamic Law books written in Turkish is undergraduate students. When the

Geliş Tarihi: 02.11.2023

Doi: doi.org/10.52115/apjir.1385292

Kabul Tarihi: 15.11.2023

books published under the title Introduction to Islamic Law are examined, it is seen that their subject contents are different. We evaluated the content of Saffet Köse's Introduction to Islamic Law book offers very useful information for those who want to become familiar with fiqh issues at the beginning level. However, when this book is evaluated as a resource for the Introduction to Islamic Law course, it is seen that there are subjects (judgment, qualification, maslaha, sharia evidence) that cause repetition in the course curriculum. After the evaluation of the Introduction to Islamic Law book, a content proposal was presented for the books that will serve as a resource for the Introduction to Islamic Law Course in the undergraduate education curriculum.

Keywords: Fiqh, Introduction to Islamic Law, Theology, Islamic Sciences, Curriculum

Giriş

İslam Hukukuna Giriş dersi, İlahiyat Fakülteleri ve İslami İlimler Fakülteleri müfredat programlarında bir kısmında zorunlu bir kısmında ise seçmeli ders olarak yer almaktadır. Öğrencilerin hukuk ilmine temel seviyede hazırlamayı hedefleyen bu derste okutulmak üzere pek çok eser telif edilmiştir. Bu eserlere bakıldığında¹ İslam Hukukuna Giriş dersinde okutulması gereken mevzularda fikir birliğinin oluşmadığı görülmektedir. Abdullah Kahraman'ın *İslam Hukukuna Giriş* kitabında tamamen fıkıh tarihi konuları ele alınmaktadır.² Hamdi Döndüren'in *İslam Hukukuna Giriş* kitabında hukuk terimi, kapsamı ve diğer hukuk sistemleri hakkında bilgi verildikten sonra ağırlıklı olarak fıkıh tarihi yer almakta, kitabın son bölümünde ise Mecelle'nin külli kaideleri açıklanmaktadır.³ Ahmet Yaman ve Halit Çalış'ın telif ettiği *İslam Hukukuna Giriş* kitabında ise ele aldığımız kitaba nispeten benzer konular bulunmakta, farklı olarak İslam Hukuku konularının özeti sunulmaktadır.⁴

Kitabın Muhtevasının Değerlendirilmesi

Muhtevasını değerlendirdiğimiz Prof. Dr. Saffet Köse'nin *İslam Hukukuna Giriş* eseri⁵ ana hatları ile İslam hukukunu tanımak isteyenler için bir kaynak olmasının yanında, İslam Hukukuna Giriş dersleri için de istifade edilen bir eserdir. Pek çok baskı yaparak geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. *İslam Hukukuna Giriş* kitabı kavramsal çerçevenin ve İslam Hukukunun temel özelliklerinin sunulduğu birinci bölümün ardından ikinci bölümde İslam Hukukunun özgünlüğünün ortaya konulması amacıyla Roma ve Cahiliye Hukuku ile ilişkisini ele almaktadır. Bu bölümlerde verilen bilgilerin okuyucuları mevzuya hazırlaması bakımından isabetli olduğunu söylemek gerekir.

Üçüncü bölümde hüküm çeşitleri, mahkûmun fih ve mahkûmun aleyh, dördüncü bölümde maslahatlar, beşinci bölümde aslî ve ferî deliller, sekizinci bölümde ise ifta mevzuu ele alınmaktadır. Bu bilgiler İslam hukukunu ana hatları ile tanımak isteyenler

¹ Bu değerlendirme Türkçe hazırlanan *İslam Hukukuna Giriş* kitapları ile sınırlı olduğu için Joseph Schacht, Mustafa Ahmed Zerka ve Abdülkerim Zeydan'ın *İslam Hukukuna Giriş* eserlerine yer verilmemiştir.

² Abdullah Kahraman, *İslam Hukukuna Giriş* (Ankara: Bilay Yayınları, 2018).

³ Hamdi Döndüren, *İslam Hukukuna Giriş* (Konya: Karatay Üniversitesi Yayıncılık, 2017).

⁴ Ahmet Yaman- Halit Çalış, *İslam Hukukuna Giriş* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2012).

⁵ Saffet Köse, *İslam Hukukuna Giriş* (İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2015).

için faydalı olmakla birlikte, bu kitabın İslam Hukukuna Giriş derslerinde kaynak olarak kullanılması durumunda ileriki yıllarda Fıkıh Usulü derslerinde okutulacak konularla benzerlik olacağı için verilen bilgilerde tekrara düşülmesine sebebiyet verecektir. Ehliyet çeşitleri ve ehliyet arızaları konusunun da şahsın hukuku dersi muhtevasında bulunduğu göz önüne alındığında bu konularda da tekrara düşme durumu söz konusu olacaktır. Bu sakıncanın bertaraf edilebilmesi için bu konu başlıklarının ilgili derslere bırakılması daha doğru olacaktır.

Bir ilim dalı hakkında yeterli bilgi edinebilmek için o ilmin tarihini bilmenin gerekliliğinden dolayı altı ve yedinci bölümler fıkıh tarihi konularına ayrılmıştır. Doğuş, kuruluş, olgunluk, istikrar, sanayi devrimi sonrası ve günümüz şeklinde tarihî süreçler tasnif edilmiştir (s. 141). İlahiyat Fakültelerinde “Fıkıh Tarihi” zorunlu dersler arasında bulunmadığından dolayı, İslam Hukukuna Giriş derslerinde fıkıh tarihine ilişkin temel bilgilerin öğrencilere sunulması mezhepleşme sürecinin doğru bir şekilde öğretilmesi için kaçınılmazdır. Kitabın bu bölümleri genel bir çerçevede fıkıh tarihinin öğrenilmesini sağlamaktadır. Yedinci bölümün son kısmında yer alan “Mezheplerle İlişkisi Bakımından Müslüman” başlığının “Uygulamada İslam Hukuku” konusunun ele alındığı sekizinci bölümde bulunması konu bütünlüğünün sağlanabilmesi için daha yerinde olacaktır.

İslam Hukuku literatürünün tanıtıldığı dokuzuncu bölüm hem mezheplerin temel fıkıh kitaplarını hem de fıkıhın özel alanlarına ilişkin önemli eserleri tanıtması bakımından değerli bilgiler ihtiva etmektedir. Fıkıh tarihi ile irtibatı olan bu bilgiler Hz. Peygamber (s.a.v) döneminden günümüze kadar geçen zaman diliminde fıkıh ilminin geçirdiği gelişim süreçlerini göstermesi bakımından oldukça önemli malumat sunmakla birlikte, kitabın iç sistematığı bakımından bu bilgilerin fıkıh tarihi konularının işlendiği bölümde bulunmasının daha isabetli olacağını söylemek mümkündür.

İslam Hukukunun hukuk düşüncesine katkısının ele alındığı onuncu bölümde hakkın kötüye kullanılması, alacağın temliki ve borcun nakli, beklenmeyen hal nazariyesi, hasar teorisi, temyiz gücü olmayanın sorumluluğu, muhâyee ve uluslararası hukuk şeklinde yedi alt başlık altında konu ele alınmaktadır. İslam Hukukunun hukuk düşüncesine katkısının kitapta sayılanlar ile sınırlı olmadığı “İslam hukukunun bu konuda hukuk dünyasına çok önemli katkıları söz konusudur. Aşağıda örnek kabilinden bunlardan bazılarının yer verilecektir.” (s. 257) denilerek özellikle vurgulanmıştır.

Kitabın son bölümü Mecelle'nin küllî kaidelerinin kısa açıklamasına ayrılmıştır. Fıkıh tedrisatında kaidelere yer vermek, öğrencinin fıkıh ilmini tanıması ve hukuk nosyonu elde edebilmesi için oldukça yararlıdır. Ancak Mecelle'deki küllî kaidelerin bir kısmı birçok örnekle ve ayrıntılı bir şekilde açıklamayı gerektirdiğinden bütün maddelerin ele alınması yerine yaygınlık kazanmış olan ve temel seviyede bilinmesi gereken kaidelere yer verilmesi yeterli olacaktır. Kitabın sonunda yer alan “Bazı Fıkıh terimleri” başlığı altında başlangıç seviyesinde bilinmesi gereken terimlere yer verilmiş olması kitaptan istifadeyi artırmaktadır.

Sonuç

Değerlendirdiğimiz *İslam Hukukuna Giriş* kitabı fıkıh ilminin usul ve furû konuları hakkında bilgi sahibi olmak ve başlangıç seviyesinde fikhî meselelere aşına olmak isteyenler için oldukça yararlı bilgileri akademik bir uslûp içinde okuyuculara sunmaktadır. Bununla birlikte bu eser, İlahiyat Fakültelerinde İslam Hukukuna Giriş dersi için kaynak olması bakımından değerlendirildiğinde, ders müfredatlarında tekrara düşmeye sebep olan konuların (hüküm, ehliyet, maslahat, şeri deliller) olduğu görülmektedir. Ayrıca ahkâm ayetlerinin, ahkâm hadislerinin ve hukukun alt dallarının temel özelliklerinin ele alındığı bölümlerin eklenmesi fıkıh öğretimi sürecinde bu eserden daha fazla istifade etme imkânı sağlayacaktır.

İslam Hukukuna Giriş Kitapları İçin Muhteva Önerisi

Lisans eğitimindeki İslam Hukukuna Giriş dersi için hazırlanan kitapların daha sonraki yıllarda okutulan ders içeriklerini tekrar etmeyen, öğrenciye hukuk ilmini tanıtan, temel fikhî bilgileri edinmesini sağlayan ve öğrenciyi İslam Hukuku derslerine hazırlayan bir nitelikte olması gerekir. Bu amaçla burada İslam Hukukuna Giriş Dersinde kaynaklık teşkil edecek kitaplar için taslak muhteva önerisine yer verilmiştir:⁶

a- Ahkam Ayetleri: Fıkıh Derslerinde Sıklıkla Zikredilen Ayetler:

Bakara, 2/154-155-173-178-185-222-234-245-275-276; Âl-i İmrân, 3/97-104; Nisâ, 4/4-5-23-29-58-86; Mâide, 5/6-38-89-90-91; Enfâl, 8/60-65; Tevbe, 9/6-29-60; Hac, 22/37; Nûr, 24/2-4-31-32-54; Şûrâ, 42/38; Hucurât, 49/9-10-13; Haşr, 59/7; Cum'a 62/9.

b- Ahkam Hadisleri: Fıkıh Derslerinde Sıklıkla Zikredilen Hadisler

Nesâî, Tahâret, 74; İmamet, 828; Buyû', 4390; Tahrîmu'd-dem, 4055; Âdâbu'l-kudât, 5286; Tahâret, 10; Zînet, 5170; İman ve şerâiuhu, 4922; Buhârî, İman, 7; Ezan, 714; Tevhîd, 6904; Buyu', 1916; İbn Mâce, Tahâret, 382; Ticârât, 2237; Diyât, 2682; Zekât, 1782; Zekât, 1806; Ahkâm, 2307; Ahkâm, 2317; Ticârât, 2268; Nikâh, 1871; Nikâh, 1996; Eşribe, 3381; Müslim, Mesâcid, 866; Sıyam, 1952; Buyû', 2787; Müsâkât, 2970; Tirmizî, Tahâret, 3; Tirmizî, Rada', 1082; Tirmizî, Hudûd, 1344; Tirmizî, Rada', 1065; Ebû Dâvûd, Salât, 901; Buyû', 3029; Buyû', 3044; Hudûd, 3825; Buyû', 2903; Akdiye, 3119; Sünnet, 3990; Talâk, 1863; Libâs, 3574.

c-Fıkıh Tarihi: Hz. Peygamber'den (s.a.v) Günümüze Kadar Fıkıh İlminin Genel Hatları İle Tarihi Süreci

d-Literatür: Fıkıh Mezheplerinin Usul ve Furû Temel Kitapları İle Fıkıhın Özel Alanlarına İlişkin Müstakil Yazılmış Olan Önemli Eserlerin Tanıtıldığı Yer Aldığı Literatür Bilgisi

⁶ Ayrıntı bilgi için bk. Ahmet Özdemir, *Temel Fikhî Bilgiler* (İstanbul: Beka Yayıncılık, 2020).

e- Fıkıh ilminin Genel Özellikleri: Kaynağı, konusu, amacı, muhtevası, müeyyidesi, fitrata uygunluğu, gelişmeye açık olması, beklenmeyen durumlara çözüm sunması, değişmezlik ve esneklik uyumu, fıkıh-ahlâk uyumu, fert ve toplum menfaatleri bakımından denge sağlaması- şahsi sorumluluğu esas alması.

f- İstılahlar: Fıkıh ilminde sıklıkla kullanılan kavram ve ıstılahların açıklandığı temel fikhî kavram ve ıstılahlar bölümü: Âriyet- Azîmet- Ateh- Bâtıl- Berâet- Cevâz- Cerîme- Damân- Dâin- Ecîr- Edâ- Fâsîd- Fesih- Gabn- Garar- Hacr- Hücet- Ivaz- İbrâ- İcâb- İftâ- İhrâz- İkrâh- İstiftâ- İstinbât- Kabûl- Karîne- Lukata- Mebi'- Meyte- Mislî- Mûris- Nâfiz- Narh- Niyâbet- Râcih- Rükûn- Rüşd- Sefîh- Şâri'- Taabbudî- Tahrîm- Umûmü'l-Belvâ- Vecîbe- Yed-i Emîn- Zilyet.

g- Kaideler: Fikhî kaidelerden yaygınlıkla kullanılan ve fıkıhın pek çok alanı ile irtibatlı olan temel kaideler bölümü: “Şek ile Yakîn Zâil Olmaz.” “Berâet-i Zimmet Asıldır.” “İctihad İle İctihad Nakz Olunmaz.” “Meşakkat Teysiri Celb Eder.” “ez-Zarûrât Tubîhu'l-Mahzûrât” “Zarar-ı Âmmı Def İçin Zararı Hâs İhtiyar Olunur.” “Def-i Mefâsîd Celb-i Menâfi'den Evladır.” “Âdet Muhakkemdir.” “Ezmanın Teğayyürü İle Ahkâmın Teğayyürü İnkâr Edilemez.” “Tevehhüme İtibar Yoktur.” “Beyyine Müddeî İçin ve Yemin Münkîr Üzerinedir.” “Zarar Vermek ve Zarara Zararla Karşılık Vermek Yoktur.”

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Ahmet Özdemir

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça

- Döndüren, Hamdi. *İslam Hukukuna Giriş*. Konya: Karatay Üniversitesi Yayıncılık, 2017.
- Kahraman, Abdullah. *İslam Hukukuna Giriş*. Ankara: Bilay Yayınları, 2018.
- Köse, Saffet. *İslam Hukukuna Giriş*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2015.
- Özdemir, Ahmet. *Temel Fikhî Bilgiler*. İstanbul: Beka Yayıncılık, 2020.
- Yaman, Ahmet – Çalış, Halit. *İslam Hukukuna Giriş*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2012.